

Debat Wegenbouw

Riolering is een onzichtbare schakel onder onze wegen. Het buizenet is nochtans onontbeerlijk voor de afvoer van ons afval- en regenwater en indirect voor de verkeersveiligheid. Vaak begint een wegenisproject in de ondergrond met de aanleg van de rioleringsbuizen. Het thema kon dus niet onbehandeld blijven in onze debatreeks over de wegenbouw. Een conclusie uit het rondetafelgesprek is alvast dat we nog heel wat werk voor de boeg hebben, maar dat de sector open staat voor innovatie en overleg met de betrokken partijen.

RIOLERING: WEGENBOUWDISCIPLINE OP EEN TWEE SPRONG

Een aspect dat elk jaar in het debat wegenbouw aan bod komt is de achterstand die Vlaanderen heeft in de waterzuivering. Hoe groot is de achterstand vandaag nog en welke zijn de redenen hiervoor?

Mieke Lesage van Aquafin schetst de situatie. “Europa stelt dat in 2015 al het oppervlakte- en grondwater van goede kwaliteit moet zijn. Dat is een deadline die we niet halen. Nochtans hebben we de afgelopen 25 jaar een hele vooruitgang geboekt. Aquafin heeft sinds zijn oprichting de zuiveringsgraad opgetrokken van 30 naar 80%. Die laatste 20% realiseren is een moeilijke opdracht. We moeten nu nog vooral de buitengebieden aanpakken. Maar dat vraagt meer budget en complexere oplossingen gezien de grote spreiding van de woningen.” Wendy Francken nuanceert dat geen enkele Europese lidstaat de deadline zal halen. “Bovendien staan we op sommige vlakken verder dan andere landen.” Vlaanderen is bijvoorbeeld koploper in de kwaliteit van het gezuiverde water.

Centen tellen

Andere grote knelpunten in het realiseren van een rioleringsproject blijken de moeilijke financiële situatie bij de gemeentebesturen en de lange doorlooptijden voor projecten. An

Christiaens is zich er van bewust dat de besturen hier een rol te vervullen hebben. “Met een goede communicatie zorgen we mee voor draagvlak voor de geplande werken. Mensen zijn er allergisch voor wanneer ze niet op de hoogte zijn van wat er in hun straat staat te gebeuren. Een goede communicatie is dus essentieel. We zetten daar als bestuur sterk op in en verwachten dat ook van onze partners in infrastructureurprojecten. We vragen bijvoorbeeld dat ze bij belangrijke stappen in de werken een briefje in de bus steken met daarop de nodige informatie en een telefoonnummer van een contactpersoon. Op budgettair vlak zitten de besturen met beperkte middelen. Het valt me daarbij wel op dat de prioriteiten van de lokale overheden niet altijd gelijk lopen met die van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM). Zo worden we als bestuur wel eens verrast met een project dat VMM wil realiseren, maar dat wij helemaal niet hoog op onze prioriteitenlijst hadden staan. Ook hier kan voorafgaand overleg ervoor zorgen dat we meer op dezelfde golflengte zitten.”

Wendy Francken wil af van het misverstand dat bij een rioleringsproject ook de bovenbouw vernieuwd moet worden. “Het is perfect mogelijk de riolering te plaatsen of te vernieuwen, zonder dat de gemeentebesturen mee moeten investeren in de bovenbouw.” “Maar vaak zijn rioleringsprojecten gepland

op plaatsen waar ook bovengronds iets moet gebeuren. Als we dan toch gaan breken, is het maar logisch dat we daar als bestuur op willen inspelen,” repliceert An Christiaens.

Bewonersbetrokkenheid

Marc Notermans stelt ook vast dat de bewoners almaar meer begrip tonen voor geplande rioleringswerken. “Sinds 2005 ben ik regelmatig betrokken bij informatievergaderingen met buurtbewoners. In die eerste jaren merkte je inderdaad dat er een grote weerstand was bij de buurt. Vandaag is er veel minder tegenkanting, we krijgen nu vooral vragen over waar die boom nu precies komt. Dat bewijst dat de sensibilisering over de noodzaak van (gescheiden) riolering heeft gewerkt.” David Boosten maakt wel een onderscheid tussen particulieren en handelaars. “Die laatste groep is wel nog kritisch. Ze stellen zich vragen bij faseringen en willen weten waarom werken voor hun deur net zolang duren.” Romain Van Cauter merkt op dat de weerstand tegen een project ook sterk streekgebonden is. “Op de ene plaats gaat het al vlotter dan op de andere.”

Wendy Francken stelt ook vast dat de buurtbewoners op projecten waar het bestuur de afkoppeling volledig financiert veel moeilijker doen dan in projecten waar het bestuur maar

een deel vergoedt. “Wanneer mensen mee kunnen denken en zoeken naar de oplossing voor een probleem, is er merklijk minder weerstand.” David Boosten onderbouwt die vaststelling met een praktijkvoorbeeld in Zaventem. Patrick Warson is het ook helemaal eens met de constatering van de Vlario-directeur. “We vergoeden bij Infrac maximum 400 euro van de kosten voor een afkoppeling, maar we zetten wel sterk in op communicatie. We merken dat daar het verschil gemaakt wordt.” Volgens Marc Notermans is de grootte van het bedrag niet zo belangrijk. “Het is een stimulans om mensen over de streep te trekken, maar het echte verschil zit in het feit dat ze zelf inspraak hebben over hoe de afkoppeling wordt aangepakt. Betrokkenen zijn minder kritisch wanneer ze zelf de handen uit de mouwen moeten steken en wanneer ze kunnen meezoeken naar een goedkopere oplossing. Vanuit die optiek vind ik het geen goed idee dat de overheid de afkoppelingskosten volledig voor haar rekening neemt. Nog belangrijker is dat hier een uniforme regeling in komt: nu zie je vaak dat er in één straat twee beheerders actief zijn met een verschillend

“
*Het is uniek in Europa
dat we geen drinkwater
gebruiken om het toilet
door te spoelen*”

beleid. Daardoor kan de ene buur een volledige tegemoetkoming krijgen en zijn overbuur niets. Dat maakt het wel heel moeilijk om mensen te motiveren.”

Actueel in het rioleringshoofdstuk is de verplichte infiltratie van regenwater en de keuring van het rioleringsnet. In hoeverre zijn de actoren op het terrein al mee in die nieuwe regelgeving?

De kennis bij sommige partijen nog ondermaats. De ambtenaar ruimtelijke ordening geeft soms verkeerde adviezen of er worden verkeerde maatregelen opgelegd in de vergunningsvoorwaarden.” Wendy Francken stelt dat de aanpak van het infiltratieconcept bij de architect start en dat het gemeentebestuur de voorgestelde oplossing enkel moet goedkeuren of afkeuren. Maar beide partijen zijn nog niet altijd even goed op de hoogte van de wetgeving. De bouwheer dreigt hierdoor uiteindelijk in de kou te komen staan. “We stellen vandaag nog altijd vast dat er ambtenaren zijn die niet weten hoe ze de regelgeving moeten interpreteren. Nochtans hebben we heel wat moeite ondernomen om die partijen te informeren.” Een mooie illustratie van de complexiteit: Marc Notermans en Wendy Francken begeleiden momenteel twee universiteitsstudenten bij hun thesis waarin ze proberen de wetgeving in een begrijpbaar document te vertalen. “Voor architecten is deze wetgeving ook de zoveelste boom in het bos. Voor hen wordt het heel complex om nog thuis te zijn in al die regelgeving.” “De bouwheer ervaart dit als een meerkost, terwijl de investering op termijn een opbrengst voor hem betekent,” vult Conny Princen aan. Ze is ook een pleitbezorger voor een betere bewustmaking. “Water zal alleen maar duurder worden. Wanneer mensen begrijpen dat ze door hergebruik kunnen besparen op hun drinkwaterfactuur, zien ze het nut van de investering wel in. Vergelijk het maar met heel de evolutie rond energiezuinig bouwen.”

We zijn op het vlak van regenwaterhergebruik best goed bezig. “Het is uniek in Europa dat we geen drinkwater gebruiken om het toilet door te spoelen. In Denemarken staan ze bijvoorbeeld versteld van het feit dat we het hergebruik van regenwater voor de toiletspoeling kunnen verplichten,” aldus Wendy Francken.

Nieuwe specialisatie

Volgens Marc Notermans zijn de mensen stilaan wel overtuigd van het nut van een regenwaterput. “Die levert een besparing van 100 tot 150 euro per jaar op. Maar voor een infiltratievoorziening zien ze dat niet in, want dat voelen ze niet aan hun rekening. Dat zou bijvoorbeeld wel kunnen wanneer de afvalwaterheffing daalt voor wie een infiltratievoorziening heeft.” Wendy Francken geeft aan dat de sector momenteel pistes onderzoekt om infiltratie meer ingang te laten vinden. Patrick Warson werpt op dat infiltratie technisch gezien veel moeilijker is dan het plaatsen van een regenwaterput. “In bepaalde regio’s is het bijvoorbeeld zelfs niet mogelijk om aan infiltratie te doen omwille van de hoge grondwaterstand.” Volgens Marc Notermans en Wendy Francken laat de wetgeving toe om in dergelijke gevallen een afwijking aan te vragen. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij de gemeentebesturen. Marc Notermans is zelfs van oordeel dat de regelgeving zo complex wordt dat riolering een aparte specialisatie wordt in het bouwproces. “In de praktijk is het al standaard voor grote projecten. De particulier zal dit budget niet willen uittrekken en op veilig spelen. Maar dat was niet de intentie van de regelgeving.” Conny Princen waarschuwt ook nog voor een andere belangrijke doelgroep: de sleutel-op-de-deuraannemers. “Zij proberen zoveel mogelijk aan te bieden voor zo min mogelijk geld. Je ziet dan ook vaak dat ze niet volledig in regel zijn met alles rond riolering en regenwaterrecuperatie. En ze zijn nochtans een belangrijke speler op de markt.” De complexe regelgeving leidt tot diverse interpretaties, waarbij de aannemer soms inventief is. Dit heeft tot gevolg dat het geplaatste product niet altijd conform de Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening inzake hemelwater is. De onwetende bouwheer, die vertrouwt op de kennis van zijn architect en aannemer, zal hiervan op termijn de rekening betalen.

Keuring, ja maar...

De keuring van het private rioleringsnet is al in voege sinds juli 2011. “De meeste mensen zijn wel op de hoogte van die verplichting, maar niemand weet wat de keuring echt inhoudt. We merken vooral dat de mensen niet op de hoogte zijn van

het onderscheid tussen hemelwater en afvalwater. Ook over de septische put is weinig geweten,” stelt Marc Notermans. “Een belangrijke oorzaak is een gebrek aan eensgezindheid over de voorbehandeling. De ene beheerder verplicht een septische put, de andere verbiedt hem. En in sommige gevallen legt de gemeente nog eigen eisen op, die niet tot afkeuren kunnen leiden. Dat maakt het allemaal complex,” aldus Wendy Francken. In praktijk focust zo’n keuring op vier aspecten: de correcte scheiding van het hemel- en afvalwatercircuit, de correcte aansluiting van toestellen op de circuits, de infiltratie- en buffering en de afvoer van het hemelwater van verharde oppervlaktes “Dat zijn punten waar we op kunnen afkeuren. Verder zijn er enkel aandachtspunten waarop we niet afkeuren. Denk daarbij aan het gebruik van BENOR-materialen, de correcte kleurcode, ... De keuring op zich is dus eigenlijk niet echt streng,” licht Marc Notermans toe.

“
In bepaalde regio’s is het bijvoorbeeld zelfs niet mogelijk om aan infiltratie te doen omwille van de hoge grondwaterstand”

Rioolrenovatie

De afgelopen jaren werden duizenden kilometers riolering aangelegd. Hoe is het gesteld met hun gezondheid? En welk onderhoudsbeleid wordt er gehanteerd?

Mieke Lesage erkent dat de gezondheid van het rioleringsnet uitstekend is. "Bij Aquafin monitoren we ons rioleringsnet nauwgezet. De kritische delen in het patrimonium onderzoeken we alle 5 jaar via een camera-inspectie, de niet-kritische delen om de 20 jaar. Op basis van de vaststellingen bepalen we welke maatregelen we dienen te nemen: de bestaande leidingen renoveren of nieuwe plaatsen. De grootte van de bestaande buizen, het feit of de werken veel hinder veroorzaken, zijn factoren die een bepalende rol spelen in de aanpak." Wendy Francken schetst dat een rioleringsnet 75 tot 100 jaar moet meegaan. "De renovatietechnieken die we vandaag toepassen zijn erop gericht om tot die levensduur

“ “
*De kritische delen
in het patrimonium
onderzoeken we alle
5 jaar via een camera-
inspectie* ”

te komen. Op termijn dringen zich toch wijzigingen op in de bestaande netten." Patrick Warson geeft aan dat renovatie van rioleringsnetten in de toekomst almaar meer aan belang zal winnen. "Enerzijds veroorzaak je minder hinder, anderzijds maak je in centrumgebieden al sneller aanspraak op een subsidie." Het aantal leden van de werkgroep renovatie binnen Vlaro bevestigt het groeiende belang. "3 jaar geleden zaten we met 10 aan tafel, vandaag al met 20." Wendy Francken pleit er dan ook voor de saneringsbijdrage volledig te reserveren voor renovatieprojecten en een nieuwe pot te voorzien voor nieuwbouwprojecten. Chris Slaets vraagt zich hardop af of het budget van de saneringsbijdrage nu al wel correct wordt besteed. "Het is de bedoeling dat dit budget integraal en optimaal voor investeringen in riolering en waterzuivering wordt geïnvesteerd, maar die zekerheid is er niet. Er schort wat in de controle van de besteding van het budget. Naast deze bestemming is het uitermate belangrijk dat er een rollend fonds voor riolerings- en waterzuiveringswerken komt. Hierdoor zouden continu opdrachten beschikbaar zijn als door bepaalde omstandigheden – zoals vergunnings- en onteigeningsprocedures, stilzittende gemeenten – bepaalde werken niet kunnen worden uitgevoerd."

Aannemer met meerwaarde

Al die kilometers buizen en inspectieputten worden al jarenlang door aannemers in de grond gestopt. Ze hebben dus heel wat praktijkervaring. Kan die van meerwaarde zijn in de ontwerpfase?

"Absoluut," meent Mieke Lesage. "We hebben in Tienen een positieve design&build-ervaring. De aannemers kwamen er met heel creatieve oplossingen en we hadden het project financieel onder controle. Maar we hebben er ook uit geleerd dat zo'n bouwteamsamenwerking enkel zinvol is bij projecten met een waarde vanaf 10 miljoen euro en wanneer speciale technieken zoals beschoeiing en bronbemaling aan te pas komen. Dan kan de aannemer zijn inventiviteit echt inbrengen. Wanneer we design&build zouden toepassen op kleine

projecten, lopen we het risico de markt te verenigen. Want alleen grote aannemers hebben een eigen studiedienst om hier aan te werken. Wanneer kleine aannemers een extern bureau inschakelen, verandert er in wezen niets met de klassieke aanpak. Tot slot is het belangrijk vooraf goed na te denken over de gunningscriteria.”

Volgens Chris Slaets zijn aannemers vragende partij om op een andere manier aan te besteden. “Wanneer ze in het begin van een project kunnen meedenken, kunnen ze problemen erkennen en helpen voorkomen.” Volgens Marc Notermans is

“
*Bij een klassieke
aanneming blijft innovatie
moeilijk. Je weet nooit
hoe men op werfniveau
zal reageren op de
voorgestelde variant*”

het een gemiste kans dat het huidige aanbestedingssysteem die vroege inzet van de aannemer niet mogelijk maakt. Ook An Christiaens ziet de voordelen aan opdrachtgeverszijde, “want de laagste prijs is niet altijd de beste.” “We zitten nu in een vicieuze cirkel. De opdrachtgever denkt niet mee, het studie bureau houdt de prijs kunstmatig hoog, want de eigen vergoeding wordt erdoor beïnvloedt en de aannemer oordeelt: je wilt een dure oplossing, dan krijg je die,” schetst Marc Notermans. Alle partijen rond tafel zijn het erover eens dat een vroege inzet van de kennis van de aannemers en fabrikanten meerwaarde biedt. Patrick Warson ziet in nieuwe verkavelingen mogelijkheden op de D&B-formule snel toe te passen. “Op openbaar domein maakt de betrokkenheid van meerdere opdrachtgevers deze aanpak moeilijker.”

Kan de aannemer zijn kennis dan op een andere manier inbrengen? “Door varianten aan te bieden,” stelt Mieke Lesage. “We staan open voor alternatieven in het materiaal of de uitvoeringswijze en doen gelijkwaardigheidsonderzoeken wanneer een aannemer ze voorstelt. We zijn al vaak ingegaan op creatieve voorstellen.” David Boosten is nog sceptisch. “Bij een klassieke aanneming blijft innovatie moeilijk. Je weet nooit hoe men op werfniveau zal reageren op de voorgestelde variant. En die onzekerheid probeer je als aannemer uit te schakelen.” Voor Romain Van Cauter en Conny Princen houdt innoveren ook een financieel risico in. “Het vergt enorm veel tijd en geld om een nieuw product te lanceren op de markt. Nieuwe technieken zijn dikwijls goedkoper, zonder in te boeten op kwaliteit.” Volgens Wendy Francken zijn de proeftuinen een ideale piste om productvertrouwen te winnen.

Tekst: TIM Vanhove
Fotografie: Marc Sourbron

Wendy Francken

Directeur Vlario, voorzitter European Policy Committee van European Water Association en secretaris van de werkgroep riolering van het Standaardbestek 250

“

Een rioleringsproject is niet onlosmakelijk verbonden met aanpassingen aan de bovenbouw. Beiden kunnen perfect los van elkaar staan ”

“ Communicatie is de sleutel tot een succesvol project. Niet alleen met de omwonenden, maar ook met andere stakeholders ”

Mieke Lesage

Groepsleider projectbeheer bij Aquafin, verantwoordelijke uitvoeringsbestekken en voorzitter van de werkgroep riolering voor het SB250

An Christiaens

Schepen Openbare Werken stad Tongeren

“

Communicatie is de sleutel tot een succesvol project. Niet alleen met de omwonenden, maar ook met andere stakeholders ”

“ De kennis over de wetgeving is nog ondermaats bij sommige partijen. Het is ook allemaal onnodig complex gemaakt ”

Conny Princen

Technisch-commercieel adviseur bij Ecobeton, gespecialiseerd in oplossingen voor de waterproblematiek

Marc Notermans

Zaakvoerder ingenieurs- en expertisebureau Marc Notermans

“

Wanneer buurtbewoners betrokken worden bij de afkoppeling en mee mogen denken, krijg je een groter draagvlak. Een volledige terugbetaling kan een averechts effect hebben ”

“ Infiltratie is technisch gezien moeilijker dan het plaatsen van een regenwaterput. Op sommige plaatsen is het zelfs onmogelijk omwille van de hoge grondwaterstand ”

Patrick Warson

Regio-ingenieur netaanleg riolering voor Zuid-Limburg

Chris Slaets

Directeur Confederatie Bouw Limburg

“

Aannemers zijn vragende partij om op andere manier aan te besteden. In bouwteam kunnen ze hun kennis sneller inbrengen en mogelijke problemen voorkomen ”

“ In een klassieke aanneming blijft het moeilijk om te innoveren door het voorstellen van varianten. Je weet nooit hoe het alternatief op werfniveau wordt beoordeeld ”

David Boosten

Hoofdprojectleider bij Betonac

Romain Van Cauter

Technisch-commercieel adviseur bij Tubobel

“

Zolang complexe delen transporteerbaar zijn, gaat de voorkeur naar prefab. De kwaliteit is beter en het werk verloopt sneller ”